

ภาษาบาลี ๑ คำ คติธรรมประจำสัปดาห์ “อปจายน ---- ความอ่อนน้อม”

คำว่า **อปจายน** (อ่านว่า อะ - ประ - จา - ยะ - นะ) เป็นคำภาษาบาลีโดยตรง แปลว่า **ความอ่อนน้อม** แสดงให้เห็นถึงความจริงของสภาพธรรมที่เป็นกุศลธรรม เกิดขึ้นทำกิจหน้าที่ อ่อนน้อม อ่อนโยน ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ ด้วยจิตที่เป็นกุศล เป็นไปเพื่อขัดเกลากิเลส คือความแข็งกระด้าง ความมีมานะเป็นต้น ข้อความที่แสดงถึงความอ่อนน้อมจาก ปรมัตถทีปนี อรรถกถา ขุททนิกาย อติวุตตะกะ ปุณณกิริยาวัตถุสูตร มีว่า “บุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยความอ่อนน้อม พึงทราบด้วยสามารถ แห่งการเห็นภิกษุผู้มีพรรษาแก่กว่า แล้วต้อนรับ รับบาตรและจีวร กราบไหว้ และหลีกทางให้ เป็นต้น”

ความอ่อนน้อม ความประพฤติอ่อนน้อม เป็นธรรมฝ่ายดีที่ควรอบรมเจริญ ไม่จำกัดว่าจะเป็นวัยใด เพศใด เป็นธรรมที่เป็นไปเพื่อขัดเกลากิเลสโดยเฉพาะในส่วนที่เป็น มานะ (ความถือตัว) จึงควรอย่างยิ่งที่จะเป็นผู้อ่อนน้อม เหมือนอย่างท่านพระสารีบุตรเถระ ผู้เลิศด้วยปัญญา ท่านเป็นถึงพระอัครสาวก แต่ท่านก็มีความรู้สึกตัวท่านเหมือนโคเขาขาด ไม่มีพหิมียกยกับใคร เหมือนผ้าเช็ดครูดี ที่สามารถเช็ดได้ทุกสิ่งทุกอย่าง เหมือนเด็กจันทาลที่เข้าไปสู่บ้านหรืออินทมใดๆ ย่อมมีความอ่อนน้อมถ่อมตนเจียมตัว เป็นอย่างยิ่ง

พระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง แสดงถึงสิ่งที่มีจริง เพื่อให้เข้าใจสิ่งที่มีจริงทุกอย่างตามความเป็นจริง ควรที่จะได้พิจารณาว่าวันหนึ่งๆ เป็นอย่างนี้หรือไม่ ขณะใดที่ตนมีมานะ หรือมีความสำคัญตนเกิดขึ้น จึงไม่อ่อนน้อมต่อผู้ที่ควรอ่อนน้อม หรือถึงจะแสดงความนอบน้อมต่อผู้ที่ควรนอบน้อมแต่จิตใจในขณะนั้นแข็งกระด้าง

ถ้าสติเกิดจะรู้ได้จริงๆ ว่า ขณะนั้นเป็นกิเลสเป็นอกุศลธรรม เป็นสิ่งที่ควรละให้เบาบาง ถ้าขณะนั้นรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง ว่าไม่มีเรา ไม่มีเขา ไม่มีใคร เป็นแต่เพียงสภาพของนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏ ขณะนั้นท่านก็จะละคลายความสำคัญตน ละคลายจิตใจที่หยาบกระด้าง ก็จะอ่อนโยนได้ ขณะนั้นก็เป็นกุศลจิต เป็นจิตที่ดีงาม

สำหรับเรื่องของความอ่อนน้อม ควรที่จะได้ศึกษาพระสูตรเพิ่มเติม ใน อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต วันทนาสูตร พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงการไหว้ซึ่งเป็นการอ่อนน้อม นอบน้อม ไหว้ ๓ ประการ คือ ไหว้ทางกาย ๑ ไหว้ทางวาจา ๑ ไหว้ทางใจ ๑

การไหว้ที่เกิดขึ้นเป็นไปนั้น ขณะนั้นเป็นการอ่อนน้อมที่เกิดขึ้น บางท่านแสดงทางกายไม่แข็งกระด้าง บางท่านแสดงทางวาจาโดยกล่าววาจาที่อ่อนน้อมอ่อนโยน ในขณะนั้นคือ จิตปราศจากมานะ บางครั้งท่านอาจจะไม่ได้แสดงความอ่อนน้อมทางกาย หรือทางวาจา แต่จิตใจซึ่งเห็นความเสมอกันของนามธรรมและรูปธรรม ไม่มีช่องว่างระหว่างบุคคลต่างๆ เลย เพราะว่าได้ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง ขณะนั้นก็เป็นความอ่อนน้อมทางใจในทุกคนที่ท่านได้พบเห็น เพราะฉะนั้น

ในขณะนั้นก็เป็นการอบรมเจริญกุศล คือการจัดเกลามานะ ความสำคัญตน ให้เบาบางลง แต่ก็ไม่ควร
ประมาทกุศล เพราะความขกตน ความสำคัญตนก็เกิดได้อีกในขณะอื่น ตราบใดที่ยังไม่ได้ดับมานะ
ได้อย่างเด็ดขาดถึงความเป็นพระอรหันต์

เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว อปจายนะ คือ ความอ่อนน้อม อ่อนโยน เป็นการขัดเกลากิเลสซึ่งเป็น
สภาพธรรมที่ไม่ดีงามให้เบาบาง และการขัดเกลากิเลสให้เบาบางลงนั้น ควรที่จะเจริญสะสมได้ทุก
โอกาส เท่าที่มีปัจจัยให้สามารถที่จะกระทำได้ เพราะมีฉะนั้นแล้ว ก็จะเป็นโอกาสของการสะสม
ธรรมทางฝ่ายกุศล.

[ชมรมบ้านธรรมะ มศพ. : www.dhammahomefellowship.com , โทร . ๐๘๕- ๖๒๑๗๑๐๖]